

Departementschefens
sekretariat

Frederiksholms Kanal 21
1220 København K
Tlf. 3392 5000
Fax 3392 5547
E-mail uvm@uvm.dk
www.uvm.dk
CVR nr. 20-45-30-44

Notat om lærerfri undervisning

10. januar 2008

Baggrund

Sags nr.:

033.926.121

Der har i den seneste tid været en del debat om såkaldt lærerfri undervisning i henholdsvis folkeskolen, de erhvervsfaglige uddannelser og i de gymnasiale uddannelser. I dette notat redegøres der for de gældende regler for undervisningens tilrettelæggelse i folkeskolen, de erhvervsfaglige uddannelser, de gymnasiale uddannelser og de korte- og mellemlange videregående uddannelser. Notatet indeholder ligeledes en gennemgang af, hvem der har ansvaret for overholdelsen af de givne regler herom.

1. Folkeskolen

Gældende regler

I folkeskolen er omfanget af elevernes undervisning fastlagt i timetalsbekendtgørelsen, jf. bekendtgørelse nr. 1131 af 15. november 2006 om undervisningstimal i folkeskolen for skoleårene 2006/07-2010/11 samt efterfølgende skoleår. Bekendtgørelsen opererer med minimumstimal, og omhandler de timer, der planlægges med. Planlægningen på den enkelte skole skal således altid ske inden for centralt fastsatte rammer, og eleverne har krav på den fastsatte undervisning. Det forudsættes, at kommunerne afsætter de nødvendige lærerressourcer til at kunne gennemføre de planlagte timer, idet der ikke kan planlægges med lærerfri undervisningstimer i folkeskolen.

Ansvar for overholdelse af reglerne

Det er kommunalbestyrelsens ansvar, at eleverne tildeles de undervisningstimer, de har krav på. Skolens leder har ansvaret for, at skolens undervisning holder sig inden for de rammer, som kommunalbestyrelsen har fastlagt. Skolebestyrelsen ved den enkelte skole fører tilsyn med skolens virksomhed og kan tage alle spørgsmål af betydning for skolens virksomhed op til drøftelse med skolens leder. Efter omstændighederne vil et spørgsmål om manglende undervisning kunne gøres til genstand for en sag for det kommunale tilsyn.

Det skal yderligere bemærkes, at kommunerne i de nye kvalitetsrapporter skal redegøre både for planlagte timer og for, i hvilket omfang disse gennemføres. En stor forskel på de planlagte og de faktisk gennemførte timer bør anses som et kvalitetsproblem. Hvis timer, der eksempelvis varetages af vikarer, skal kunne anses for gennemførte, skal der foregå undervisning. I tilfælde af forudgående instruktion kan undervisning i princippet godt foregå uden en lærer.

Særlige forhold (Vikardækning)

Såfremt en lærer er forhindret i at gennemføre planlagt undervisning, skal eleverne have vikar i det omfang, det lader sig gøre. Hvis der ikke er en underviser til stede, skal skolen på anden måde sikre, at der er fornødent tilsyn med eleverne.

De erhvervsfaglige uddannelser

Gældende regler

Det fremgår af bekendtgørelsen om erhvervsuddannelserne, at skoleundervisningen skal gennemføres som fuldtidsundervisning, og den enkelte elevs arbejde skal være af et omfang svarende til arbejdstiden for en fuldtidsbeskæftiget på arbejdsmarkedet (Bekendtgørelse om erhvervsuddannelser nr. 879 af 6. juli 2007, § 56, stk. 2).

Den enkelte elevs arbejde skal ses som summen af en række forskellige læringsaktiviteter, som for eksempel deltagelse i holdundervisning, forelæsninger og værkstedsundervisning samt aktiviteter i Open Learning Centre, individuel opgaveløsning, ekskursioner, lektiecafeer, hjemmearbejde, eksamensforberedelse m.v. Det er altså elevernes arbejdstid med disse læringsaktiviteter, der tilsammen skal udgøre mindst 37 timer om ugen set over den samlede skoleperiode.

Der er ikke fastsat minimumstimer for undervisningsaktiviteter inden for erhvervsuddannelserne. En undervisningsaktivitet er en aktivitet, der organiseres og gennemføres under medvirken af en eller flere lærere. Lærerens medvirken kan ske under forskellige former afhængigt af undervisningsaktivitetens karakter. Undervisningsministeriet anerkender principielt ikke begrebet 'lærerfri undervisning' som en undervisningsaktivitet i erhvervsuddannelserne.

Sammenfattende skal en elevs arbejdstid i skoledelen af en erhvervsuddannelse være mindst 37 timer. Skolen har ansvar for at planlægge og gennemføre læringsaktiviteter i et omfang, så dette krav er opfyldt. Læringsaktiviteterne kan deles op i elevens deltagelse i undervisningsaktiviteter og elevens øvrige arbejde i form af for eksempel opgaveløsning, hjemmearbejde og eksamensforberedelse.

Det fremgår af bekendtgørelsen om erhvervsuddannelserne, at skolen skal udarbejde lokale undervisningsplaner for grundforløb og hovedforløb. Undervisningsplanerne skal indeholde en beskrivelse af elevens arbejdstid med læringsaktiviteter, herunder projekter m.v. samt elevens hjemmearbejde. Det skal fremgå tydeligt, at kravet om, at elevernes arbejdstid med læringsaktiviteterne mindst udgør 37 timer, er opfyldt (Bekendtgørelse om erhvervsuddannelser nr. 879 af 6. juli 2007, § 41, stk. 1, nr. 8). Den lokale undervisningsplan fastsættes af skolen i samarbejde med det lokale uddannelsesudvalg.

Udvalget består bl.a. af repræsentanter for lokale arbejdsgiver- og arbejdstagerorganisationer. Disse repræsentanter har flertal i udvalget og har derved direkte mulighed for at sikre, at elevernes arbejdstid i skoleledelsen af uddannelsen udgør mindst 37 timer. Undervisningsplanen skal foreligge færdigudarbejdet inden skoleopholdets begyndelse. Eleverne skal gøres bekendt med undervisningsplanen, og den skal være tilgængelig for elever, praktikvirksomheder, de faglige udvalg, Undervisningsministeriet og eventuelle andre interesserede.

Ansvar for overholdelse af reglerne

Skolens bestyrelse har den overordnede ledelse af institutioner for erhvervsrettede grunduddannelser, og bestyrelsen er over for undervisningsministeren ansvarlig for skolens drift. Arbejdsgiver- og arbejdstagerorganisationer er repræsenteret i bestyrelserne. Disse organisationer har ad denne kanal mulighed for at rejse spørgsmålet om opfyldelse af kravet om 37 timers arbejdstid for eleverne.

Endvidere er skolernes lokale undervisningsplaner omfattet af Undervisningsministeriets ordinære tilsyn. Ministeriets erfaring er, at undervisningsplanerne er meget forskellige i omfang og detaljeringsgrad. Ministeriet vil som led i forenklingen af administrationen af erhvervsuddannelserne udarbejde en fælles skabelon for lokale undervisningsplaner med det formål at forenkle og fokusere skolernes arbejde med planerne.

De gymnasiale uddannelser

Gældende regler

Undervisning forberedes, gennemføres, evalueres og vil efter reglerne i uddannelsesbekendtgørelserne altid være karakteriseret ved, at der i en eller anden form medvirker en lærer (lærerstyret elevaktivitet).

Begrebet uddannelsestid er i uddannelsesbekendtgørelserne (f.eks. § 6 i bekendtgørelse nr. 797 af 27. juni 2007 om uddannelsen til studentereksamen) defineret som den tid, hvor eleverne deltager i forskellige former for lærerstyret undervisning og i øvrige aktiviteter, som er organiseret af

skolen til realisering af uddannelsens formål. Undervisningen kan være tilrettelagt som klasseundervisning, gruppearbejde, individuel opgaveløsning i klassen, projektarbejde, forelæsninger, virtuelle forløb mv.

I reglerne om de gymnasiale uddannelser er fastsat

- et samlet fast minimum af uddannelsestid gældende for hver elev. I stx for eksempel udgør det minimum 2470 timer á 60 minutter (§ 5 i bekendtgørelse nr. 797 af 27. juni 2007 om uddannelse til studentereksamen).
- et samlet fast minimum af uddannelsestid for hvert fag mv. For eksempel i faget dansk i stx udgør det 260 timer á 60 minutter, historie 190 timer á 60 minutter osv. (§ 78 i bekendtgørelse nr. 797 af 27. juni 2007 om uddannelse til studentereksamen).

I de gymnasiale uddannelser har eleverne krav på at blive undervist i den fastsatte uddannelsestid, og eleverne har mødepligt. Ved en lærers sygdom kan skolen vælge at gennemføre anden undervisning eller at aflyse undervisningen. Det følger af reglerne ovenfor om den fastsatte uddannelsestid, at skolen skal erstatte aflyst undervisning for at kunne opfylde de fastsatte krav.

Ved siden af undervisningen forudsættes det, at eleverne forbereder sig som en del af elevens samlede uddannelsesindsats. Forberedelsen falder i to dele. Dels den almindelige ”lektielæsning”, som eleven selv disponerer, dels den tid, som eleverne anvender til det skriftlige hjemmearbejde, som efterfølgende skal rettes og kommenteres af læreren. Elevens tid til skriftlig hjemmearbejde benævnes i uddannelsesbekendtgørelserne som ”elevtid” og er fag for fag fastlagt i reglerne.

De forskellige undervisningsformer er hver for sig karakteriseret ved forskellige former for lærerroller og ved forskellig grad af lærerdækning. For eksempel kan der være stor forskel på lærertimeforbruget til almindelig klasseundervisning og til projektundervisning, hvor læreren samtidigt fungerer som konsulent for en række elevgrupper. Omvendt kan der også være mere individuelle undervisningsformer, som kræver en større lærerindsats end klasseundervisning.

I perioder, hvor eleverne selvstændigt skriver opgaver i uddannelsestiden, vil lærerens medvirken kunne bestå i vejledning og individuel opgaveformulering forud for opgaveskrivningen og i efterfølgende retning og kommentering af elevernes opgaver, uden at læreren nødvendigvis rådgiver eleven under opgaveskrivningen. Tilsvarende vil eleverne kunne arbejde selvstændigt i længere perioder ved gruppearbejde.

Ansvar for overholdelse af reglerne

Det er den enkelte skoles bestyrelse, der har ansvaret for at skolen overholder gældende regler og for kvaliteten af skolen virksomhed. Undervisningsministeriet fører samtidig tilsyn med, at undervisningen tilrettelægges efter reglerne, og at eleverne får den undervisning og uddannelsesetid, de har krav på. Tilsynet gennemføres ved stikprøver, jf. tilsynsplanen for 2008-09.

De videregående uddannelser

Gældende regler

De korte og mellemlange videregående uddannelser er reguleret i henholdsvis lov om korte videregående uddannelser (erhvervsakademiuddannelser) og lov om mellemlange videregående uddannelser.

Lovene med tilhørende uddannelsesbekendtgørelser indeholder regler om varigheden og omfanget af uddannelserne teoretiske dele og praktiske dele, men derimod ikke specifikke regler om undervisningsformer eller i øvrigt regler, der stiller konkrete krav om omfanget af lærernes tilstedeværelse i forbindelse med uddannelsernes teoretiske dele.

De udbydende institutioner skal i den lokale tilrettelæggelse af uddannelsesforløbet sikre, at de studerende når de mål, der er fastsat for uddannelsen, herunder når de afsluttende mål for uddannelsen. For både de korte og mellemlange videregående uddannelser gælder det, at institutionerne i henhold til de enkelte uddannelsesbekendtgørelser skal udarbejde en studieordning for den enkelte uddannelse, der blandt andet indeholder beskrivelse af de undervisnings- og arbejdsformer, som institutionen anvender for at nå de mål, der er fastsat for uddannelsen.

De anvendte arbejds- og undervisningsformer er mangfoldige. Men typisk udgøres undervisningsformen af traditionel lærerundervisning af mindre hold af studerende, når dialogen er i centrum, og af større hold, når den faglige formidling er i centrum. Derudover kan undervisningsformen være projektor organiseret arbejde, gruppearbejde, udstillinger, opførelser, forsøgs- og udviklingsarbejde, studierejse og ekskursioner, oplæg fra medstuderende og selvstudium - alle undervisningsformer med varierende lærerinvolvering. For de mellemlange videregående uddannelser, der giver adgang til professionsbachelortitlen, er det et særligt krav, at den anvendte undervisnings- og arbejdsform udvikler den studerendes selvstændighed, samarbejdsevne og refleksion, og at IT indgår i undervisningen både som redskab, pædagogisk metode og som informationsformidling.

Læreruddannelsen udgør imidlertid en undtagelse, idet der her i henhold til bekendtgørelse nr. 219 af 12. marts 2007 om uddannelse af professionsbachelor som lærer i folkeskolen er der fastsat vejledende timetal for hvert fag både for undervisning, for vejledning og for praktik. Uddannel-

sesinstitutionen fastsætter på grundlag af det vejledende timetal det nøjagtige timetal i studieordningen. Timetallet for undervisning er defineret som antallet af enheder af 45 minutter, hvor flere studerende undervises samtidig, og hvortil er knyttet forberedelsestid for underviseren.

Ansvar for overholdelse af reglerne

Såvel professionshøjskolernes bestyrelser, jf. § 15 i lov om professionshøjskoler for videregående uddannelser, og bestyrelserne for institutioner for erhvervsrettede uddannelser, jf. § 10 i lov om institutioner for erhvervsrettede uddannelser, har den overordnede ledelse af institutionen og er over for undervisningsministeren ansvarlig for institutionens samlede drift, herunder at institutionen har tilrettelagt uddannelsen inden for de rammer, der er angivet i loven og tilhørende bekendtgørelser på en sådan måde, at det sikres, at de studerende når målene for uddannelserne.

Undervisningsministeren fører almindelig tilsyn med institutionerne og de uddannelser, som institutionerne udbyder, herunder om de anvendte undervisningsformer på tilstrækkelig vis sikrer, at de studerende når målene for den enkelte uddannelse. Til brug for tilsynet kan undervisningsministeren indhente alle nødvendige oplysninger fra institutionerne. Undervisningsministeren kan i henhold til § 6 i lov om mellemlange videregående uddannelser og § 3 i lov om korte videregående (erhvervsakademiuddannelser) tilbagekalde en godkendelse til udbud af en uddannelse, hvis institutionen ikke overholder de regler, der er fastsat for den enkelte uddannelse, eller ikke efterkommer et påbud herom.